

ARTICLE INFO

Received: 01st January 2023
Accepted: 10th January 2023
Online: 11th January 2023

KEY WORDS

Hikoya, qissa, doston, fuqarolik urushilari, bola huquqlari, huquqiy idealizm, yoshlarga oid davlat siyosati, taraqqiyot strategiyasi.

O'Z ELINING O'KTAM KUYCHISI

Baxromova Laylo Rayim qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti, ommaviy huquq fakulteti
2-bosqich talabasi

laylorayimovna@gmail.com , +998 94 189 18 07

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7524787>

ABSTRACT

Ushbu maqolada G'ofur G'ulomning she'riyati va nasrida o'zbek xalqi tarixi o'zining badiiy timsolini topganligi hamda yozuvchining rang barang ijodiga oid qissa, doston, hikoyalar mazmuni orqali ijodkorning vatanparvarlik g'oyalari, xalq manfaati yo'lidagi o'z qarashlarini kitobxonlarga yetkazganligi ifodalangan. Shuningdek, vakolatli organlar tomonidan xalqchil qonunlar chiqarishda ham buyuk ijodkorning asarlari o'rni beqiyos ekanligi yoritilgan.

XX asr o'zbek adabiyotining yetuk yozuvchisi G'ofur G'ulom 1903-yil 10-mayda Toshkent sharining Shayhontohur mahallasida dehqon oilasida tug'ilgan. Uning otasi savodxon bo'lgan. To'qqiz yoshida otasidan, o'n besh yoshida onasidan yetim qolgan G'afur G'ulom avval eski maktabda, so'ngra rus-tuzem maktabida ta'lim olgan. „[Shum bola](#)“ (1936) avtobiografik qissasida ijodkorning bolaligi, asr boshidagi Toshkent hayoti tiniq tasvirlangan.

G'ofur G'ulomning she'riyati va nasrida o'zbek xalqi tarixi o'zining badiiy timsolini topgan. Yozuvchining ijodi rang-barang she'rlar, qo'shiqlar, dostonlar, qasidalar, hikoyalar va qissalardan tashkil topgan. Ayniqsa, yozuvchining urushdan keying ijodi o'zbek adabiyoti rivojida katta o'rin egallagan.

Buyuk ijodkorimiz faqat o'z ijodi bilan cheklanmay, tarjimonlik bilan ham shug'ullangan bo'lib bu orqali esa dunyoqarashini kengaytirgan, chet el adabiyotidan o'rgangan yangiliklarini kitobxonlar bilan bo'lishgan.

Misol qilib Pushkin, Lermontov, Mayakovskiy, Nozim Hikmat, Rustaveli, Shekspir, Dante, Bomarshe va boshqalarning asarlarini o'zbek tiliga mohirona tarjimalarini keltirishimiz mumkin.

G'ofur G'ulomga o'z elining o'ktam kuychisi deya ta'rif berar ekanmiz, yozuvchining qimmatbaho ijodiga birin ketin to'xtalib o'tamiz. Zero, asarlarning mazmuni orqali yozuvchimizning qanchalik vatanparvar, elim deb yonib- kuyib yashab o'tagni ifodalanadi

“Netay” qissasi keng ijtimoiy umumlashmalarga boy bo'lib, haqiqiy voqealarga asoslangani bilan kitobxonni o'ziga tortadi. Ushbu qissa orqali yozuvchining serqirraligi, izlanuvchanligi, nasr texnikasidan mohirona foydalana olishini payqash mumkin. Yani, so'nggi Buxoro amiri Peterburgga safari chog'ida Toshkentda to'xtaydi Amirni xursand qilish uchun esa boylar hamma narsaga tayyor edi va uning huzuriga ermak uchun Netay ismli qizni keltirishadi. Yozuvchi buyerda oddiy ishchilar timsolini yoqimli tarzda ifodalaydi. Urug'lar va

ularning ayollari hayotning qiyinchiliklariga qaramay, manan boya va juda ta'sirchan bo'lgan Netay ismli qizni boqib olishadi...

O'z davrining dolzarb asari yosh avlodni tarbiyalashdagi qudratli kuch haqida so'zlovchi "Yo'ldosh" dostoni bo'lgan. Fuqarolik urushida yaqinlari Yo'ldoshdan ayriladi. Boshqa yetim bo'lib qarovsiz qolgan bolalar kabi, bu bolakayga ham davlat g'amxo'rlik qiladi — ular uchun boshpana bo'lgan internatlar va bolalar uylari yaratishadi.

Bolalar uyi tarbiyalanuvchilari o'z Vatani mustaqilligi himoyasi uchun doim tayyor turishadi. Dostonda katta mahorat va iliqlik ila Yo'ldoshning otasi bilan uchrashuvi aks etilgan, o'z qarziga vafoli insonlar siymosi chuqur va keng ochib berilgan. Vatan himoyachisi mavzusi G'ofur G'ulomning 1941 - 1945 yillardagi keyingi ijodida yanada rivojlandi va chuqurlashdi. U odamlarni "bor sabri, bor iqtidori"ni fashistlar ustidan g'alabaga qaratishga chorlaydi. Shoir urushdan keyingi davrlardagi mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida o'zbek ayolining o'rnini tarannum etadi.

"Ikki akt" dostonida u qishloqlarning qayta joylashuvini madh etarkan, o'zbek dehqonchiligi va ularning kelajak orzu tuyg'ularini ifodalaydi. Doston o'zining chinakan hayot haqiqatiga sadoqati bilan kuchlidir. Bu yerda o'zbek dehqonchiligining tarixiy ishonchli surati chizilgan. Ushbu mavzu "Qo'qon" dostonida ham yangraydi. O'z vaqtida u xalqda ommabop bo'lgan va qishloq xo'jaligini mustahkamlash kurashida targ'ibot vazifasini bajargan.

G'ofur G'ulom qisqa, o'tkir syujetli hikoyalar ustasi sifatida ham taniqli bo'lib, hikoya uslubi o'rnida u yozuvchining savol-javoblari bilan to'ldirilgan jonli do'stona bahs-munozara shaklida, mualliflik nutqi va kitobxonga erkin yuzlanish orqali foydalanadi. G'ofur G'ulom tomonidan 30-yillarda yaratilgan ko'plab nasriy asarlar yangi insoniy munosabatlarga bag'ishlangan. U asarlarida yoritgan asosiy muammo va yechimlar - bu insonning axloqiy tarbiyasi, uning ma'naviy va madaniy rivoji sari kurashdir. Muallif o'zining nasriy asarlarida yorqin ijobiy timsollar yaratadi. "Yodgor" qissasidagi katta qalb egasi bo'lmish ijobiy qahramon Jo'ra begonaning farzandini tarbiyalaydi. Aynan oddiy insonning begona bolaga bo'lgan munosabati orqali muallif Jo'raning yuqori axloqiy darajasini ko'rsatib bergan.

Yozuvchining asarlarini o'qir ekanmiz, hozirgi kundagi ijtimoiy, dolzarb muammolarga ham yechim topa olamiz. Yozuvchi asarlari oraqali jamiyatda kuzatilayotgan ijtimoiy muammolar, huquqbuzarliklarning yechimi sifatidailmni va tarbiyani kata omil sifatida tushunish mumkin. Albatta, huquqiy tomondan ham olib qaraydigan bo'lsak barcha huquqbuzarliklarning oldini olish uchun har biriga huquq normasi bilan barham berishga intilish yaramaydi, aks holda huquqiy idelizmni keltirib chiqaradi bu esa huquning buzilgan shaklini keltirib chiqaradi.

G'ofur G'ulom ko'plab asarlarini bolalarga bag'ishlagan. "Shum bola" hikoyasi nisbatan omadli hisoblanadi. Qahramon o'zining fojiali hayoti haqida o'zi so'zlaydi. Bola uyidan mahsulotlarni olib chiqib ketayotgan vaqtda onasi jazolaganligi tufayli, uyidan xolasinikiga qarab qochadi. Ammo, bu yerda ham bolaning omadi kelmaydi: u tasodifan tog'asining bedanasini o'ldirib qo'yib, bu uydan ham ketadi. Shunday qilib, u darbadar va o'voralik qilishni boshlaydi. Yozuvchi o'z e'tiborini shum bolaning xavotirlari va ichki kechinmalarini tasvirlashga qaratadi. Tashqi hodisalar, narsalar va kichik qahramonni o'rab turgan barchasini tasvirlash inson tuyg'ularini chuqur namoyon qilishda xizmat qiladi. Bunga

barchasi bo'ysunadi — voqea bayonotining nuqtai-nazari, manzara va asarning timsoliy negizi.

Bu asarni o'qish orqali inson qancha shukrona aytsa kamligini tushunib yetadi. Hozirgi biz yashab turgan zamonda yoshlarga qaratilgan e'tiborlar va imkoniyatlardan esa faqat unumli foydalanish talab etiladi. Har bir yosh avlodning taqdiri millat kelajagi va vatan taraqqiyoti uchun muhim ekanligini davlatimiz tomonidan ishlab chiqilgan normative huquqiy hujjatni misol keltirish ham kifoya qiladi. Yani O'RQ 406-sonli 14.09.2016-yilda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining Qonuni aytish mumkin, undan tashqari Prezidentimiz tomonida 2022-2026-yillar uchun mo'ljallangan "Harakatlar strategiyasi"dagi 100ta maqsaddan birida bola huquqlari to'g'risidagi yuvenal kodeks ishlab chiqish ham maqsad sifatida kiritilgani ahamiyatlidir. Negaki, biz chet el tajribasini o'rganib ularning muvaffaqiyatli tomonlaridan na'muna olishimiz mumkin, lekin bus butunlayiga ko'chirib keltirib qo'yish maqsadga muvofiq emas. Chunki har bir millatning o'z mentaliteti va xalqining urf-odatlar ham mavjuddir. Kelajak avlod ga esa tarbiyalanayotgan muhitdan kelib chiqib, imkoniyatlar yaratib berish lozim. Bunday mas'uliyatli ishni amalga oshirishda esa ortga nigoh tashlashimiz, xato va kamchiliklarni tushunib ularni to'g'irlashimiz lozimdir. Manashunday bolalarning asl ichki kechinmalarini, tarbiyasidagi muammolarini yaqqol ko'rsatib bergan asarlar esa eng kata yordamchi factor hisoblanadi. Chunki qonunlarni mukammal ishlab chiqish faqatgina huquqiy bilimdan tashqari, bolalarga, yoshlarga tegishli bo'lgan barcha jihatlariga e'tibor berishni ham talab qiladi.

References:

1. 14.09.2016.O'RQ 406-sonli "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Qonuni.
2. 28.01.2022.PF-60-sonli Taraqqiyot strategiyasi.
3. Tanlangan asarlar.G'ofur G'ulom.2012
4. "O'zbekiston arboblari " veb sayti.
5. Yoshlik jurnali. 2017-yil 9-soni.25-27-betlar.